

**ФОРМАЛЬНА РІВНІСТЬ, ЯК ПРИНЦИП ПРАВОВОГО
РЕГУЛЮВАННЯ ТА СПОСІБ ВИРАЖЕННЯ СВОБОДИ**

Луцький І.М.,

ректор Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, професор кафедри церковно-канонічних та державно-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор

Формальна рівність є необхідним способом соціального буття свободи, оскільки будь-якої іншої ефективної форми буття та виразу свободи в соціальній взаємодії людей, окрім правової, людство до сих пір не виробило [2, с. 39]. Це пов'язано, зокрема, з тим, що, не будучи введеною в єдину всезагальну міру, яка визначається взаємним та однаковим обмеженням свободи всіх учасників соціальної комунікації, свобода неминуче перетвориться в свавілля, коли її єдиною гарантією є сила, яка в такому випадку насправді вже нічого не може гарантувати, оскільки завжди існує присутня реальна можливість її придушення з боку ще більшої сили.

Таким чином, формальна рівність – це базовий та універсальний принцип правового регулювання, який комплексно визначає зміст правопорядку, оскільки втілює в собі вимоги як до змісту позитивного права, так і до форм та способів його встановлення і захисту. Крім цього, принцип формальної рівності може бути конкретизований у тій чи іншій життєвій ситуації у несуперечливому системному формально визначених правил поведінки, тобто правових норм (позитивного права).

Разом з цим, формальна рівність є формулою, що виражає справедливість права та того порядку, який воно встановлює. При цьому таке тлумачення справедливості позбавлене елементів довільності, оскільки воно передбачає впорядкування суспільних відносин на основі визнання за кожною людиною формально рівної можливості реалізації свободи як своєї сутнісної властивості, що визначає природу людини та в рівній мірі належить всім людям. Заперечення ж правового характеру та значення справедливості призводить до того, що вона починає розумітися як будь-яке неправове начало, тобто вимога «зрівнялівки» або привілеїв, ті чи інші особисті економічні, політичні, національні, соціальні, естетичні та інші інтереси або вимоги. Тим самим правове значення справедливості підмінюється індивідуальним, груповим або класовим інтересом та, у зв'язку з цим, довільним змістом та партикулярними вимогами [1, с. 45].

Отже, взаємодопомога, справедливість, мораль – це ті послідовні етапи, які ми спостерігаємо, вивчаючи світ людини. Право як форма буття і вираз свободи є формою буття рівної міри, однакового масштабу свободи для всіх суб'єктів відповідних правовідносин. Правова рівність – це рівність вільних і незалежних суб'єктів права, потенційні можливості яких визначені єдиною мірою, єдиним критерієм. Таким критерієм, основою правового зрівнювання фактично різних людей є їхня свобода. Право тому і цінне для членів суспільства, що воно вимагає фактичної однаковості індивідів. Кожен з них залишається унікально-неповторним. Право урівнює людей у свободі, яка їм необхідна для самореалізації, самовираження, усвідомлення своєї неповторності.

Право – це формальна-змістова рівність [3, с. 26]. Підмінна, плутанина поняття «фактична» і «формальна» рівність є досить поширеним явищем у науці. У праві свобода людини унормована і його розвиток засвідчує, що право,

втілене в принципі формальної рівності, є найефективнішим регулятором суспільного життя у порівнянні з іншими соціальними регуляторами (мораллю, релігійними нормами, корпоративним правом, звичаями тощо). Принцип формальної рівності передбачає, що фактично здійснені суб'єктами реальні суб'єктивні права будуть нерівні. Формальне право – це лише абстрактна можливість, здатна набутися відповідно до однакового масштабу, спільних засад, рівної міри своє право на щось: право на освіту, житло, гідну оплату праці, якісне медичне обслуговування, утвердження гендерної рівності тощо. Вчені-правознавці переконують, що скрізь, де діє принцип формальної рівності, є правове начало. Де немає принципу рівності, там і права як такого також не існує [3, с. 40].

Правова справедливість – це справедливість, яка належить всім, тобто повинна бути визнана всіма, всім суспільством передусім внаслідок сприйняття канонів та засад справедливості, а отже, позитивного права загалом. Воно покликане впорядковувати суспільне життя, а не провокувати хаос – призводити до того, коли в дію вступають несанкціоновані регулятори суспільних відносин (наприклад, норми, що регламентують проведення угод у тіншовій економіці). Підміна позитивного правового начала неправовими регуляторами призведе до руйнації права, що знищує і саме суспільство. В основу правової справедливості покладена справедливість моральна, усереднене та сприйняте її розуміння суб'єктами права. Якщо правова справедливість спирається на інші засади, тоді позитивне право знищується взагалі.

Отже, сучасне національне законодавство повинно бути взірцем свободи, рівності, зосередженням справедливості, гарантом права на самореалізацію, захисту людини від свавілля держави. І врешті-решт бути доступним і зрозумілим та сприйнятним не тільки професіоналами, а й передусім пересічними громадянами нашої незалежної української держави.

Список використаних джерел:

1. Варламова Н.В. Понимание свободы равенства и справедливости в контексте либертагной концепции права / Н.В. Варламова // Российский ежегодник теории права / под ред. д-ра юрид. наук А.В. Полякова. – СПб. : ООО «Университетский издательский консорциум «Юридическая книга», 2009. – С. 43-66.
2. Нерсесянц В.С. Философия права : учеб. для вузов / В.С. Нерсесянц. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М. : Норма, 2006. – 848 с.
3. Нерсесянц В.С. Юриспруденция. Введение в курс общей теории права и государства [для юридических вузов и факультетов] / В.С. Нерсесянц. – М. : НОРМА, ИНФРА-М, 1998. – 288 с.

ЮРИДИЧНА ОСВІТА В ПЕРІОД РЕНЕСАНСУ ТА НОВОГО ЧАСУ

Гурак Р.В.,

проректор Європейського університету, кандидат юридичних наук, доцент

Період Відродження (Ренесанс) і Реформації – величні і знаменні події пізнього Середньовіччя, час політичних, культурних, релігійних змін і потрясінь у Західній і Центральній Європі. Розрив з пануючим, але вже з анахронічним феодальним укладом життя, утвердження принципово нових стандартів і критеріїв у політиці, культурі, ідеології – рельєфна риса Ренесансу та Нового часу. Суттєві зміни у цей період відбулися і в системі юридичної освіти. Означимо основні її риси та тенденції.

У Західній Європі в період раннього Середньовіччя спеціальної юридичної освіти не було. Проте в X ст. в Павії була заснована школа, де викладалося лангобардське право. В кінці XI ст. в Болоньї окрім школи вільних мистецтв виникла школа права, пізніше перетворена в Болонський університет, де в